

BAB 3

PERBINCANGAN KAJIAN KEBAHAGIAAN DALAM ISLAM DAN PENGARUHNYA DI TEMPAT KERJA

Ahmad Zaki bin Mohamad Malom , Nurul Nazihah Binti Awang Kechek

Pusat Pengajian Umu dan Kokurikulum,
Universiti Tun Hussein Onn Malaysia

ABSTRAK

Setiap manusia mempunyai tahap kebahagiaan kehidupan yang berbeza. Kajian ini adalah untuk mengkaji kebahagian di tempat kerja dan perkaitan kebahagiaan dari sudut pandangan Islam. Objektif kajian ini adalah untuk mengenalpasti kajian-kajian lepas berkaitan dengan kebahagiaan dalam kehidupan mengikut tema-tema tertentu. Kajian ini dilakukan secara kualitatif berdasarkan data-data yang diperolehi menerusi kaedah analisis dokumen. Beberapa sorotan kajian lepas telah dibincangkan dalam kajian ini. Antara tema yang di bincangkan dalam kajian ini ialah perbincangan kajian kebahagiaan di tempat kerja, perbincangan kajian kebahagiaan menurut islam dan pengaruh kebahagiaan menurut Islam terhadap pekerja.

Kata kunci : kajian sorotan, tahap kebahagian, perspektif Islam.

1.0 PENDAHULUAN

Kebahagiaan tergolong dalam aspek tingkah laku dan kehidupan manusia yang berkaitan dengan perasaan, kepuasan hidup, kemurungan dan tekanan hingga kepada aspek perasaan yang mengembirakan (Rashid, 2014). Menurut laporan daripada Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO), penyakit mental akan menggantikan penyakit kardivaskular sebagai penentu utama samaada pekerja masih boleh meneruskan pekerjaan atau sebaliknya. Menurut Berita Harian, bilangan pesakit mental di negara ini semakin meningkat. Pada tahun 2008, kira-kira 400,227 pesakit yang mempunyai masalah mental mendapat bantuan psikiatri di hospital kerajaan. Jumlah peningkatan pesakit sebanyak 2000 kes skizofrenia setiap tahun. Skizofrenia merupakan serangan penyakit psikologi yang teruk. Peningkatan pesakit meningkat 1-2% daripada bilangan penduduk (Mar'ain, 2019).

Kajian dari WHO menyatakan setiap tiga daripada 10 rakyat Malaysia berumur 16 tahun keatas mengalami pelbagai masalah kesihatan mental. Laporan Kesihatan dan Morbiliti Kebangsaan

menuntukkan menjelang 2020, penyakit mental di Malaysia menjadi masalah kesihatan kedua terbesar selepas penyakit jantung. Malaysia mencatatkan sebanyak 56.5 peratus pensyarah di universiti tempatan berniat untuk berhenti kerja. Berdepan dengan cabaran persekitaran akademik pada masa kini turut mempengaruhi pencapaian matlamat dalam organisasi. Antara cabaran tersebut ialah persaingan, sosial, ekonomi dan politik (Zafir, 2006). Antara faktor yang menyebabkan pekerja di Malaysia mengalami tekanan di tempat kerja ialah kerana perubahan persekitaran, beban kerja yang semakin bertambah, hubungan interpersonal dan juga peraturan di tempat kerja (Azlina & Shiqah, 20010).

Index kebahagiaan dunia Malaysia menduduki tangga ke-80 daripada 156 buah negara di dunia pada tahun 2019. Carta terbaru yang dikeluarkan oleh “Word Happiness Report” untuk tahun 2020, Malaysia jatuh dua anak tangga dan meletakkan Malaysia di tangga ke-82 negara paling gembira di dunia. Perkara yang menyumbang kepada kebahagiaan penduduk adalah layanan sosial yang baik, pemerintah yang jujur, kepercayaan sosial yang tinggi, persekitaran pekerjaan yang baik, kehidupan yang sihat dan beberapa faktor ekonomi yang lain.

Kajian yang dijalankan oleh syarikat teknologi mudah alih Kisi yang berpengkalan di Amerika Syarikat mendapati, Kuala Lumpur merupakan bandar yang paling terbeban di dunia dan berada di tangga ke-4 bandar terbeban di dunia. Kajian dari “Workplace Wellness Assessment Malaysia 2017” seorang daripada 3 orang pekerja di Malaysia mempunyai simptom sakit mental, bilangan ini akan meningkat dari tahun ke tahun. Faktor yang menyebabkan perkerja stres di tempat kerja ialah kelemahan organisasi, beban kerja yang melampau, tugas yang mempunyai konflik, kurang keyakinan terhadap masa hadapan, Masalah sosial antara pekerja, kurang sokongan dari pihak atasandan kelemahan berkomunikasi antara majikan dan pekerja.

Kajian yang di jalankan di Astralia oleh “Royal Australian College of General Practitioner” mendedahkan 2 dari pada 3 pesakit yang datang mendapatkan perkhidmatan konsultasi doktor di klinik bukanlah untuk memeriksa masalah kesihatan seperti batuk, selesema, demam dan penyakit-penyakit lain. Dalam kajian tersebut kebanyakan rakyat Australia berjumpa dengan doktor disebabkan oleh masalah berkaitan dengan psikologi seperti, murungan, ADHD, bipolar disorder dan lain-lain penyakit yang berkaitan dengan masalah mental. Masalah mental telah menjadi isu nombor satu paling banyak menyapa rakyat Autralia. Kesan daripada masalah mental ini ialah peningkatan kes bunuh diri yang melibatkan pekerja dan pekerja yang mengalami tekanan boleh mencederakan diri sendiri dan orang lain. Masalah tekanan yang kronik boleh mengakibatkan kemurungan dan pesakit boleh mengalami halusinasi.

2.0 DEFINISI OPERASI

Kebahagiaan merupakan istilah yang digunakan merujuk kepada kesejahteraan seseorang individu, masyarakat dan negara sama ada baik atau sebaliknya. Terdapat banyak faktor yang boleh mempengaruhi tahap kebahagiaan kerana kebahagiaan merupakan sesuatu yang subjektif. Faktor-faktor tersebut boleh mempengaruhi kebahagiaan individu, masyarakat dan negara. Pengukuran boleh dilakukan dengan menggunakan medium yang sesuai dalam masa-masa yang tertentu.

3.0 METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif dan proses analisis data menggunakan kaedah analisis dokumen. Antara perkara penting yang perlu diambil kira dalam menganalisis kajian ialah pengkaji, pernyataan masalah, metode dan dapatan kajian. Beberapa kajian lepas telah dipilih berkaitan dengan kebahagiaan untuk dianalisis secara ringkas tepat dan padat untuk menjadi bahan rujukan pada masa akan datang.

4.0 DAPATAN KAJIAN DAN ANALISIS PERBINCANGAN

4.1 Kebahagiaan Di Tempat Kerja

Terdapat banyak kajian yang telah dijalankan untuk mengukur kebahagiaan dalam kehidupan seperti yang dijalankan oleh (Chinanti dan Siswati, 2020) membincangkan bahawa, kajian telah dijalankan kepada 202 orang pekerja untuk mengukur tahap kebahagiaan di tempat kerja dengan penglibatan pelibatan pekerja. Kajian ini menunjukkan penglibatan pekerja mendapat skor sebanyak 62.6% mempengaruhi kebahagiaan pekerja dan selebihnya 37.4% dipengaruhi oleh faktor-faktor lain. Dalam kajian ini turut menyatakan semakin penglibatan pekerja semakin tinggi tahap kebahagiaan di tempat kerja dan begitu juga sebaliknya.

Seterusnya, kajian yang dijalankan oleh (Chung & van der Lippe, 2020) berkaitan dengan perbandingan jantina dengan keseimbangan kerja dan waktu kerja fleksibel. Berdasarkan data yang diambil dari Eropah dan Amerika Syarikat adalah untuk menguji potensi yang keseimbangan kerja buruh dan pekerja di Amerika Syarikat. Elemen yang dikaji ialah keluarga, organisasi dan negara. Kajian ini menyatakan, lelaki dan wanita mempunyai faktor keseimbangan kerja yang berbeza-beza antaranya ialah kesejahteraan tempat kerja, keseimbangan hidup dan intensif di tempat kerja.

Mee Choo et al., (2016) telah menjalankan kajian berkaitan dengan sususan kerja terhadap konflik dalam organisasi dengan konflik dalam keluarga. Kajian ini menggunakan kaedah pengumpulan data secara kuantitatif dan kajian dilakukan kepada pekerja pengilangan di bahagian kewangan sahaja. Pengkaji mendapat terdapat hubungan yang signifikan antara kebahagiaan di tempat kerja dengan komuniti organisasi.

Kajian telah dijalankan oleh (Abdullah et al., 2016) menggunakan Performance-Welfare Model untuk menganalisis kebahagiaan di tempat kerja. Kajian ini di jalankan adalah untuk meningkatkan pretasi pekerja di tempat kerja dengan mengukur persekitaran kerja. Menganalisis dan menerangkan ciri-ciri kebijakan persekitaran kerja menggunakan Wellness-Performance Model. Kajian ini telah menggunakan reka bentuk kajian kualitatif dan kuantitatif dalam kaedah pengumpulan data. Dapatkan kajian daripada kumpulan berfokus mendapat bahawa kebahagiaan di tempat kerja merangkumi kesihatan fizikal, keselamatan fizikal, keadilan, pekerjaan yang bermakna, autonomi, emosi positif. Bagi dapatan daripada kaedah soal selidik mendapat skor min melebihi 4.0.

Ahmad et al., (2020) pula tengah menjalankan kajian kepada 535 pekerja di universiti MTUN yang merangkumi pensyarah dan pekerja bukan akademik. Kajian ini menggunakan persempelan rawak mudah dalam proses pengumpulan data. Kajian ini adalah untuk mengukur sebab atau perkaitan yang menjadi punca pekerja tidak bahagia. Hasil ujian di dapat terdapat tiga faktor utama yang menjadi punca kepada kebahagiaan di tempat kerja ialah faktor organisasi (77.84%), faktor individu (18.28%) manakala faktor keluarga (3.88%). Pada akhir kajian ini turut disertakan dengan cara pekerja untuk mencapai kebahagiaan. Kajian ini turut di sokong oleh (Isa, Jaes, et al., 2019) yang

mengatakan faktor organisasi merupakan faktor terpenting dalam mengukur kebahagiaan di tempat kerja.

Penyelidikan yang dijalankan oleh (Isa, Tenah, et al., 2019) ke atas 500 orang pekerja di sektor perkhidmatan awam termasuk pensyarah bagi mengkaji tahap kebahagiaan pekerja dari sudut kepimpinan ketua. Kajian ini adalah berkaitan dengan maksud sebenar kebahagiaan di tempat kerja kerana seseorang individu akan menghabiskan banyak waktu mereka untuk menjalankan tugas. Dapatkan kajian mendapat daripada 500 responden 86% berpendapat majikan seharusnya mempunyai gaya kepimpinan yang baik untuk mentransformasikan organisasi. 12% mengatakan majikan perlu menerima idea yang di berikan oleh pekerja.

4.2 Kajian Berkaitan Kebahagiaan Menurut Islam

Beberapa kajian yang membincangkan perihal kebahagiaan menurut perspektif Islam telah dikenalpasti bagi memastikan kajian berada berada diatas landasan yang tepat sesuai mengisi kelompongan yang ada. Antara yang diperolehi ialah kajian yang dilaksanakan oleh Nur Zahidah & Raihanah (2011) yang menyentuh pentakrifan kebahagiaan menurut tokoh terkemuka Islam dalam bidang falsafah iaitu al-Farabi, al-Ghazali dan Ibnu Miskawayh. Menerusi kajian ini definisi kebahagiaan daripada ketiga-tiga tokoh ini diperjelaskan secara deskriptif. Hasilnya kajian ini mengemukakan rumusan pendapat al-Farabi mengenai kebahagiaan ialah kehidupan manusia yang mengamalkan nilai-nilai murni dan kemanusiaan yang berperanan menentukan kebahagiaan hakiki di dunia dan akhirat. Al-Ghazali secara ringkas dapat difahami menjelaskan kebahagiaan dapat diperolehi dengan penghayatan terhadap Islam melalui keimanan dan ketakwaan, kefahaman akidah, dan pemantapan ilmu. Ibnu Miskawayh pula secara ringkas menyatakan kehidupan berlandaskan syariat Islam akan memandu manusia kearah kebahagiaan yang sejati.

Selanjutnya, kajian oleh Alfian Nurdin (t.t) dilaksanakan bagi menjelaskan definisi kebahagiaan dan mengenalpasti perbezaan pandangan barat dan Islam mengenai konsep kebahagiaan. Kajian ini turut memaparkan indikator-indikator kebahagiaan menurut pandangan Islam yang terdiri daripada empat aspek iaitu zuhud, memperbaiki interaksi sesama manusia, mengawal hawa nafsu dan pandangan, redha dan syukur. Dapat dirumuskan daripada kajian ini bahawa realiti konsep kebahagiaan dipegang oleh budaya barat dipengaruhi dengan kepuasan nafsu. Manakala Islam meletakkan kebahagiaan itu dibawah penendalian nafsu manusia dibawah syariat yang mulia.

Kajian lain mengenai kebahagiaan dalam perbincangan sudut pandang Islam dilaksanakan oleh Imroatus Sholihah (2016). Fokus kajian ini adalah untuk mengetahui terma kebahagiaan dalam al-Quran seterusnya mengkaji peribadi insan yang bahagia menurut al-Quran yang diinterpretasikan oleh tafsir as-Sya'rawi. Metodologi kajian ini ialah kualitatif dengan menggunakan kaedah kajian kepustakaan. Hasil daripada kajian ini menyimpulkan bahawa konsep kebahagiaan dalam al-Quran dari perspektif as-Sya'rawi ialah terma kejayaan, kegembiraan dan kemenangan. Ia selari dengan terma subjective well-being dalam konsep psikologi positif yang membawa istilah seperti kegembiraan, kepuasan hidup, hidup yang bermakna dan emosi yang positif.

Selain itu, Noraini Junoh (2017) telah membuat satu perbandingan konsep al-Sa'adah menurut pandangan al-Ghazali dan al-Dihlawi. Kajian ini bertujuan untuk menjelaskan dengan lebih terperinci konsep kebahagiaan menurut dua orang tokoh yang cukup sinonim dalam bidang pemikiran Islam khususnya tasawuf dan falsafah. Kajian ini juga mengenalpasti cara-cara yang dianjurkan oleh kedua-dua tokoh tersebut sebagai panduan kepada masyarakat dalam usaha memperoleh kebahagiaan serta menganalisis persamaan dan perbezaan yang wujud di antara pandangan kedua-dua tokoh ini

mengenai konsep al-Sa'adah. Kajian ini menggunakan kaedah pendekatan kualitatif dengan kaedah analisis kandungan ke atas kitan al-Mizan al-'Amal oleh al-Ghazzali dan Hujjah Allah Balighah oleh al-Dihlawi. Dapat disimpulkan hasil kajian menunjukkan persamaan pandangan kedua-dua tokoh ini mengenai kebahagiaan hakiki adalah memperoleh kebahagian di akhirat yang perlu melalui ilmu dan amal. Manakala wujud perbezaan dalam kaedah pendekatan yang perlu dilakukan sebelum memperoleh kebahagiaan. Al-Ghazali memberi keutamaan pada empat sifat iaitu kebijaksanaan (hikmah), keberanian (syaja'ah), pemeliharaan diri ('iffah) dan keseimbangan ('adalah). Sementara al-Dihlawi menjadikan empat akhlak sebagai keutamaan iaitu kesucian (al-thaharah), kepatuhan kepada tuhan (ikhbat lillahi ta'ala), kemurahan hati (al-samahah) dan keadilan (al-'adalah).

Seterusnya kajian dilakukan oleh Zaharatun Najihah & Abdul Mukti (2018) yang bertujuan membincangkan konsep as-saadah menurut perspektif al-Quran. Kajian ini menggunakan pendekatan kajian kepustakaan dan analisis dokumen bagi mengenalpasti sudut pandang al-Quran mengenai kebahagiaan. Hasil kajian ini menunjukkan kalimah as-sa'adah digunakan dalam al-Quran hanya sekali dengan perkaitan kepada syurga. Namun begitu, kalimah-kalimah lain yang membawa maksud yang selari dengan kebahagiaan dapat dilihat seperti kebaikan, kegembiraan, kejayaan, keberuntungan dan kesejahteraan. Dapat dirumuskan kebahagiaan yang dijelaskan dalam al-Quran menurut kajian ini adalah kebahagiaan hakiki yang hanya diperolehi oleh orang-orang yang beriman dan yang beramal soleh. Ia selari dengan dalil surah berikut:

۹۱ ﴿الَّذِينَ ءاْمَنُوا وَتَطْمَئِنُ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُ الْأُفُلُوبُ﴾

Maksudnya: (Iaitu) orang-orang yang beriman dan tenang tenteram hati mereka dengan "zikrullah". Ketahuilah dengan "zikrullah" itu, tenang tenteramlah hati manusia.

(Al-Ra'd : 28)

Kajian lain dijalankan oleh Yenni Mutia Husen (2018) bertujuan mengenalpasti metode pencapaian kebahagiaan dan takrif kebahagiaan dalam perspektif al-Ghazali. Kajian ini menggunakan pendekatan kualitatif melalui proses penelitian kajian kepustakaan sesuai dengan sumber kajian yang berbentuk transkrip, jurnal dan bahan ilmiah. Hasil penelitian ini dapat disimpulkan bahawa konsep kebahagiaan berdasarkan pandangan al-Ghazali adalah apabila manusia telah berjaya menundukkan nafsu kebinatangannya kepada syariat agama Islam. Manusia pada hakikatnya adalah hina dan hanya dikira bernilai apabila mampu mendisiplinkan diri melalui kaedah-kaedah yang disarankan oleh al-Ghazali bagi memperoleh kebahagiaan. Kajian mendapati al-Ghazali menyatakan kebahagiaan dapat dibina melalui lapan elemen penting di sebagai asasnya, pertama mengenal diri sendiri. Kedua, mengenal Allah. Ketiga, mengenal dunia. Keempat, mengenal akhirat. Kelima, spiritual dalam muzik dan tarian. Keenam, muhasabah dan zikir. Ketujuh, perkahwinan dan yang terakhir iaitu kelapan, cinta kepada Allah SWT.

Mohd Annas et.al. (2020) turut mengkaji tentang pemikiran kebahagiaan menurut Aristotle dan Ibnu Miskawayh. Kajian ini meneliti kaedah bagi mencapai kebahagiaan berdasarkan pandangan Aristotle dalam buku *Nicomachean Ethic* dan juga pandangan ahli falsafah Islam iaitu Ibn Miskawayh dalam *Tahdhib al-Akhlaq*. Pendekatan yang digunakan dalam kajian ini ialah kajian tekstual dengan kaedah interpretasi bagi menganalisis makna dan metode kebahagiaan melalui proses induktif dan deduktif. Hasilnya kajian ini menunjukkan pandangan Ibnu Miskawayh hampir sama dengan idea Aristotle. Ia kelihatan pada pendapat bahawa keseronokan bukanlah aspek yang perlu bagi mencapai kebahagiaan, namun wacana kebahagiaan Ibnu Miskawayh lebih bersandarkan kepada asas akhlak Islam.

4.3 Kebahagiaan menurut Islam

Kebahagiaan adalah sesuatu yang dicari oleh setiap insan selari dengan fitrah kemanusiaan yang dianugerahkan oleh Allah SWT. Menurut Zahiratun Najihah & Abdul Mukti, (2018) tiada manusia yang mengharapkan untuk hidup dalam keadaan yang bermasalah resah gelisah, tetapi apa yang diinginkan ialah kebahagiaan. Bahagia dalam bahasa arab ialah *as-sa'adah* yang merupakan kata terbitan daripada kalimah *sa-a'a-da* yang juga membawa maksud suasana tenang dan aman serta gembira. Perkataan *sa'adah* ini disebutkan dalam al-quran hanya sekali dalam Surah al-Hud ayat 108 dengan perkaitan kepada syurga seolah-olah Allah SWT ingin menjelaskan kepada manusia tiada kebahagiaan hakiki di dunia ini (Zahiratun Najihah & Abdul Mukti, 2018). Namun begitu, terdapat banyak kalimah lain yang disebutkan dalam al-Quran yang memberi maksud yang selari dengan kebahagiaan seperti ketenteraman, kemenangan, keberuntungan, kegembiraan, dan kesejahteraan.

Para sarjana Islam turut memberi pendapat mengenai takrif kebahagiaan berdasarkan pengalaman dan penghayatan ilmu mereka. Menurut Imam al-Ghazali (1923) kebahagiaan adalah ketika mana manusia dapat menyatukan pengetahuan, amalan, kerohanian dan jasmani. Tegas beliau mengenal Allah SWT ialah tahap tertinggi ilmu dan ia merupakan kunci kepada kebahagiaan. Beliau juga menjelaskan bahawa kebahagiaan dan kelazatan yang sejati adalah ketika manusia dapat mengingati Allah SWT (al-Ghazali, 1988). Imam al-Ghazali juga menjelaskan jalan untuk memperoleh kebahagiaan itu adalah dengan menyucikan hati menerusi amal soleh. Ini kerana dengan hati yang bersih manusia akan mudah memahami ilmu pengetahuan dan mampu melengkapkan kebahagiaan (Zaki Mubarak, 1924).

Ibn Miskawayh yang merupakan tokoh ahli falsafah Islam turut mengakui bahawa kebahagiaan adalah matlamat tertinggi yang ingin dicapai bagi setiap insan. Ibn Miskawayh mengaitkan kebahagiaan dengan kebaikan dan bagi beliau setiap manusia mempunyai pandangan tersendiri dan berbeza mengenai kebahagiaan. Namun kebahagiaan yang sebenar menurut beliau ialah dengan memperoleh hikmah dan ilmu pengetahuan. Beliau mengkritik pendapat yang mengatakan ada jalan lain untuk mencapai kebahagiaan selain menuntut pengetahuan. Kerana mereka yang merasakan telah mencapai kebahagiaan tanpa mempelajari dan menguasai pengetahuan, mereka sebenarnya tanpa disedari telah berpegang dengan sangkaan palsu dan menyimpang jauh dari kebenaran (Ibn Miskawayh, 1977).

Al-Farabi juga membincangkan tentang kebahagiaan dalam hidup dengan menempatkan kebahagiaan itu di dalam hati dan jiwa manusia (Nur Zahidah & Raihanah, 2011). Ia disusuli dengan pengamalan nilai-nilai murni dan tingkah laku yang disandarkan kepada syariat Islam bagi menjamin kebahagiaan di dunia dan di akhirat. Syed Muhammad Naquib Al-Attas (1995) pula menjelaskan kebahagiaan itu dapat diperoleh daripada hati yang bebas daripada kerisauan dan perasaan resah gelisah. Kebahagiaan itu merupakan perasaan tenang, puas, riang dan kegembiraan yang tertinggi.

Kebahagiaan dalam Islam dapat disimpulkan bahawa kewujudannya terletak di dalam hati dan jiwa setiap insan. Sebagaimana al-Farabi mengaitkan secara rapat kebahagiaan dengan jiwa manusia (Nur Zahidah & Raihanah, 2011). Ibn Miskawayh turut menyimpulkan kebahagiaan dapat diperolehi dengan dua perkara utama iaitu melalui pengetahuan (*hikmah*) dan penyucian jiwa (Annas, et.al, 2020). Perkara ini jelas sebagaimana firman Allah SWT dalam Surah Al-Ra'd:

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُ الْفُلُوْبُ

Maksudnya: Ketahuilah dengan "zikrullah" itu, tenang tenteramlah hati manusia.

(Surah Al-Ra'd: 28)

Tafsir Pimpinan Ar Rahman menjelaskan bahawa "zikrullah" di sini merujuk kepada al-Quran yang

merupakan mukjizat terbesar yang diberikan Allah SWT kepada Nabi Muhammad SAW. Insan yang sentiasa menjadikan al-Quran sebagai panduan dan rujukan hidup akan terpelihara hatinya dengan rasa tenteram dan aman bahagia dalam menempuh kehidupan di dunia ini. Kerana dengan hidup berpandukan kepada apa yang disyariatkan oleh Allah SWT dan menjauhi laranganNya serta mentaati perintahNya, manusia dapat hidup dengan perasaan yang tenteram walau apa jua cabaran dan ujian yang dihadapi dalam kehidupan.

Menurut Aidh Al Qarni (2009), Hal ini dibuktikan oleh perjalanan Rasulullah SAW yang hidup dalam kemiskinan, Rasulullah SAW juga pernah tidur dalam keadaan menahan lapar kerana tiada sebiji kurma pun untuk dimakan dan membolak-balikkan tubuhnya di tempat tidur kerana menanggung rasa lapar. Namun begitu Rasulullah SAW hidup bahagia tanpa tekanan perasaan yang melampau dan hatinya damai tenteram. Situasi ini menjelaskan bahawa kebahagiaan dan ketenteraman itu akan hadir dalam hati manusia itu sendiri. Hati yang tenteram akan dapat merasa kebahagiaan dan kedamaian walau apa jua cabaran yang perlu dilalui dalam kehidupan selagi ia sentiasa mensyukuri nikmat tuhan dan menjadikan al-Quran itu sebagai panduan hidup. Hal ini sesuai dengan hadis Nabi SAW yang menjelaskan kedudukan hati itu sebagai tempat utama yang akan mempengaruhi keadaan diri seseorang.

اَلَا وَإِنْ فِي الْجَسَدِ مُضْعَفَةٌ، إِذَا صَلَحَتْ، صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ، فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، اَلَا وَهِيَ الْقُلْبُ

Maksudnya: Ketahuilah bahawa pada jasad itu terdapat segumpal daging, jika ia baik maka baiklah seluruh jasadnya, jika ia buruk maka buruklah seluruh jasadnya, ketahuilah bahawa ia adalah hati (jantung).

(HR Bukhari, 52 dan Muslim, 1599)

Sejak wafatnya Rasulullah S.A.W, baginda hanya meninggalkan dua perkara kepada umatnya iaitu apabila mereka berpegang teguh kepada al-Quran dan as-Sunnah, maka mereka tidak akan sesat sebagaimana dalam riwayat Abu Hurairah :

Maksudnya “Saya meninggalkan dua perkara tidak akan sesat setelahnya iaitu al-Quran dan Sunnahku”

Dengan yang demikian, Rasulullah berbincang dengan para sahabat sama ada perlu menetap atau berhijrah. Banyak sahabat yang melihat perbuatan baginda, mendengar perkataannya, menyaksikan turunnya wahyu sehingga mereka mengetahui sebab-sebab dan tuntutan turunnya wahyu tersebut. Maka, mereka mendapatkan pengetahuan fiqah sehingga mengetahui hukum-hukum Allah melalui kitab dan Sunnah Rasulullah S.A.W. Sejak Rasulullah wafat, muncul ikhtilaf (perbezaan di antara sahabat), terutama dalam perkara siapa yang paling berhak menggantikan Rasulullah S.A.W. Kaum Ansar berpendapat bahawa mereka paling berhak menggantikan Rasulullah kerana mereka menerima Rasulullah dan menolongnya. Kaum Muajirin juga berpendapat bahawa mereka lebih berhak kerana mereka yang meneman dan melindungi Rasulullah dan hijrahnya. Dan seterusnya semakin banyak ikhtilaf kerana wilayah kaum muslimin semakin meluas pada zaman pemerintahan Khalifah Abu Bakar dan Umar R.A (Saidul Khan: 2010). Dengan demikian, muncullah *ikhtilaful ahkam*, kerana pelbagai tahap pemikiran, pemahaman dalam memahami *nas-nas* dalam *instinbat ahkam* rahsia-rahsia *tasyri* dan pelbagai tahap pemahaman terhadap *illat* sesuatu hukum. (Wahbah Zuhaili: 2004)

Secara umumnya, *ikhtilaful ahkam* semakin meluas dan berkembang sejak wafatnya Rasulullah S.A.W dan tersebar kepada para sahabat, maka *ikhtifful ahkan* muncul kerana dua perkara iaitu terdapatnya nas yang multi tafsir (erti). Selain itu, pelbagai pemahaman para sahabat (Al

Bayayuni: 1983). Bahkan dalam penafsiran al-Quran juga pasti terjadi ikhtilaf di antara para sahabat. (Al Qasimi: 1914).

4.4 Pengaruh Kebahagiaan Menurut Islam Terhadap Pekerja

Selanjutnya bahagian ini akan menjelaskan pengaruh konsep kebahagiaan dalam Islam terhadap diri seseorang pekerja. Oleh itu seseorang pekerja yang berusaha mencari kebahagiaan dengan pendekatan Islam dalam kehidupan dan kerjayanya pasti akan memiliki karakter yang berikut:

- Melaksanakan tugas dengan penuh komitmen.

Ini kerana pekerja tersebut beriman bahawa Allah SWT itu wujud dan sentiasa mengawasi tingkah lakunya sebagai seorang hamba. Ia bersesuaian dengan pendekatan yang dibawa oleh al-Ghazali yang meletakkan elemen mengenal diri dan mengenal tuhan dalam laluan untuk mencapai kebahagiaan yang sebenar (Yenni Mutia Husen, 2018).

- Menjalankan tugas dengan amanah.

Hal ini bertepatan dengan al-Ghazali (1988) yang menjelaskan fungsi kerohanian dan jiwa yang tertinggi ialah cenderung kepada kebenaran kerana dalam membawa kebenaran tersebut ia boleh memberikan ketenangan jiwa yang tersendiri. Oleh itu seorang pekerja dengan pemahaman konsep kebahagiaan yang benar menurut Islam akan menjauhi penyelewengan dan salah laku kerana ia hanya akan menimbulkan kerisauan dan perasaan cemas serta curiga. Kenyataan ini selari dengan firman Allah SWT yang menjelaskan keadaan seseorang yang melakukan penyelewengan dan dosa seperti berikut:

يَخْسِبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ

Maksudnya: Mereka (kerana merasai bersalah, sentiasa dalam keadaan cemas sehingga) menyangka tiap-tiap jeritan (atau riuh rendah yang mereka dengar) adalah untuk membahayakan mereka.

(Surah al-Munafiqun: 4)

- Tidak mengeluh dengan kerjaya yang dilaksanakan.

Seorang pekerja dengan penghayatan konsep kebahagiaan menurut Islam akan menjadikan dirinya sentiasa bersyukur dengan kerjaya yang dimilikinya. Ia merupakan konsep sabar dan syukur yang diajarkan dalam Islam. Walaupun tugas kerjanya yang banyak atau memerlukan kudrat yang melelahkan, ia tetap bersyukur dengan membandingkan dirinya lebih baik daripada seseorang yang menganggur. Menurut Hamidah (2019), manusia tidak dapat menafikan betapa banyaknya nikmat yang telah Allah SWT kurniakan dan semua ini adalah dengan keizinan-Nya. Justeru itu, Islam mengajarkan supaya sentiasa bersangka baik dengan takdir Allah SWT walau dalam apa jua keadaan sekalipun kerana dengan sangkaan itulah Allah SWT akan memandang hamnbanya. Sebagaimana disebutkan dalam hadis berikut:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي

Maksudnya: Dari Abu hurairah r.a, ia berkata Rasulullah SAW bersabda: Allah berfirman: Aku akan berurus dengan hamba-hambaku seperti apa yang mereka sangkakan kepadaku.

(HR Bukhari, 7405)

5.0 PENUTUP

Dapat dirumuskan agama Islam merupakan agama yang syumul bererti sempurna meliputi semua aspek untuk dijadikan pegangan dan panduan dalam kehidupan manusia. Islam merupakan satu sistem hidup yang lengkap dengan aturan berkaitan dengan semua aspek kehidupan manusia daripada sekecil-kecil perkara hingga besar kepada sebesar-besar perkara (Mizan, 2020). Agama Islam bukan sekadar menunjukkan panduan dalam bermuamalah sesama manusia bahkan turut memberi panduan kepada manusia untuk menguruskan hati dan perasaan hambanya sendiri. Inilah yang disebutkan dalam bentuk syukur, sabar dan menjauhi penyakit-penyakit hati seperti riak, takabur dan lain-lain lagi. Apabila diuji dengan penyakit, kemiskinan, masalah dan pelbagai rintangan, Islam mengajarkan agar hambanya tetap sabar dan bersyukur kerana perlu yakin setiap sesuatu itu ada hikmahnya serta terus bersangka baik kepada Allah SWT. Natijah daripada itu, kebahagiaan yang hakiki dapat diperolehi dalam diri setiap insan yang bergelar pekerja.

RUJUKAN

- Al-Quran dan Hadis
- Abu Hamid Muhammad Ibn Muhammad Al-Ghazali (1988), al-Duraah al Fakhirah fi Kashf Ulum al-Akhirah. Bayrut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah, hlm. 338-339.
- Abdullah, A. G. K., Ling, Y.-L., & Peng, C. S. (2016). An Exploratory Analysis of Happiness at Workplace from Malaysian Teachers Perspective Using Performance-Welfare Model. *International Journal of Asian Social Science*, 6(6), 340–346.
- Ahmad, F., Isa, K., Palpanadan, S. T., Johar, S. S., & Jamin, J. (2020). *Happiness Indicator of MTUN Staff's Success Factor*. May. <https://doi.org/10.35940/ijrte.F8000.038620>
- Aidh Abdullah al-Qarani, 2009 La Tahzan, Jangan Bersedih Setelah Kesulitan Pasti Ada Kemudahan, Noraine Abu, Kuala Lumpur, Al-Hidayah.
- Al-Farabi (1983), Kitab Tahsil al-Saadah, Bayrut: Dar al-Andalus, hlm. 49-52.
- Azlin Mohd Kosnin, & Shiqah Jantan. (2010). ‘Tahap Stres & Tahap Kepuasan Kerja Dalam Kalangan Pensyarah Universiti Teknologi Malaysia’. Fakulti Pendidikan, Universiti Teknologi Malaysia, 1–8. https://doi.org/10.1007/978-3-322-93218-1_17
- Chinanti, D. W. P., & Siswati, S. (2020). Hubungan Antara Kebahagiaan di Tempat Kerja dengan Keterikatan Karyawan pada Karyawan PT. Dwi Prima Sentosa Mojokerto. *Empati*, 7(3), 1031–1037.
- Chung, H., & van der Lippe, T. (2020). Flexible Working, Work–Life Balance, and Gender Equality: Introduction. *Social Indicators Research*, 151(2), 365–381. <https://doi.org/10.1007/s11205-018-2025-x>
- Hamidah Ab Razak. (2019). Bersangka Baiklah kepada Allah. <https://www.usim.edu.my/ms/berita/in-our-words-ms/bersangka-baiklah-kepada-allah/>
- Ibnu Miskawayh. 1977. Tahdhib al-Akhlaq wa Tathir al-A'raq. Beirut: Dar Maktabah al-Hayat.
- Isa, K., Jaes, L., Damin, Z. A., Latiff, A. A., Rahman, A. H. A., Maslan, N., A'ain, A. K., & Tenah, S. S. (2019). Determining indicators of happiness index among university staff. *International Journal of Engineering and Advanced Technology*, 8(5), 726–730. <https://doi.org/10.35940/ijeat.E1103.0585C19>
- Isa, K., Tenah, S. S., Atim, A., & Jam, N. A. M. (2019). Leading happiness: Leadership and happiness at a workplace. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 8(3), 6551–6553. <https://doi.org/10.35940/ijrte.C5299.098319>

- Mee Choo, J. L., Desa, N. M., & Abu Hassan Asaari, M. H. (2016). Flexible Working Arrangement toward Organizational Commitment and Work-Family Conflict. *Studies in Asian Social Science*, 3(1). <https://doi.org/10.5430/sass.v3n1p21>
- Mohd Mizan Mohd Aslam. (2020, Jun 2). Bukti kesyumulan Islam, Harian Metro. <https://www.hmetro.com.my/addin/2020/06/584977/bukti-kesyumulan-islam>
- Nur Zahidah Jaapar & Raihanah Azahari, (2011), Model Keluarga Bahagia Menurut Islam, *Jurnal Fiqh*, No. 8, hlm. 25-44
- Rashid, A. A. A. (2014). *Kegenbiraan lestari dalam kalangan pensyarah di universiti penyelidikan Malaysia*. 1–80.
- Syed Muhammad Naquib al-Attas (1995), Prolegomena to the Metaphysics of Islam. Kuala Lumpur: ISTAC, h. 44
- Zaki Mubarak (1924), al-Akhlaq Inda al-Ghazali. Al-Qahirah: Dar al-Sha'biah, hlm. 234.